

Christian Van Kerckhove & Barber Bossuyt
 Hogeschool Gent
 Contact: Christian.vankerckhove@hogent.be
Barber.bossuyt@hogent.be

De smaak van taal. Het taalbeleid aan de Hogeschool Gent (in het algemeen) en aan het departement Sociaal Agogisch Werk (in het bijzonder)

Deel I: Het project *Taal als springplank tot het hoger onderwijs*

1. Inleiding

Sinds oktober 2008 loopt aan de Hogeschool Gent het project *Taal als springplank tot het hoger onderwijs*. Het project beoogt enerzijds een betere doorstroom van eerstejaarsstudenten in het hoger onderwijs aan 11 departementen van Hogeschool Gent; anderzijds beoogt het de implementatie van een ondersteunend taalbeleid. Het is ontstaan naar aanleiding van de vaststelling dat eerstejaarsstudenten niet steeds over de nodige startcompetenties op het gebied van de Nederlandse taal beschikken om goed te kunnen in- en doorstromen in het hoger onderwijs. Het project wordt gefinancierd door het Aanmoedigingsfonds en door de Hogeschool Gent. Het projectteam bestaat uit vier wetenschappelijk medewerkers, een vertegenwoordiger per departement en een projectpromotor. Het project loopt nog tot en met 31 december 2010.

Hieronder volgt een overzicht van de realisaties tot nu toe, aangevuld met bijkomende informatie per realisatie. Bij elke realisatie werd rekening gehouden met de specificiteit van elk departement.

- *gericht op studenten*: taalscreening, elektronisch zelfstudiepakket, workshops, stoomcursus academisch Nederlands en sensibilisering;
- *gericht op het beleidsniveau*: het schrijven van een taalcharter;
- *gericht op het onderwijzend personeel*: vorming voor lectoren over talige thema's.

2. Taalscreening

Het projectteam ontwikkelde een elektronische taal(vaardigheids)screening met opleidingsgerelateerde opdrachten. De screening wordt aan het begin van het academiejaar

door eerstejaarsstudenten ingevuld. Ze krijgen na afloop een feedbackrapport en worden geïnformeerd over taalondersteunende activiteiten (remediëring) op hun departement.

3. Taalondersteuning

Studenten die hun taalvaardigheid willen verbeteren, kunnen oefeningen maken in het elektronisch zelfstudiepakket dat het projectteam ontwikkelde. Ze kunnen op sommige departementen ook workshops volgen, bv. over notities nemen. De workshops werden ontwikkeld in samenwerking met de partners van de Associatie Universiteit Gent. Vanaf 2010 voorzien enkele departementen individuele taalbegeleiding in plaats van workshops. In 2010 wordt ook een stoomcursus academisch Nederlands aangeboden aan instromende studenten. Die cursus wordt gegeven voor aanvang van het academiejaar.

4. Sensibilisering

Door middel van affiches en flyers worden studenten bewust gemaakt van het belang van taal voor een vlot verloop van hun studies. Zo is er een affiche met 10 gouden tips voor zakelijk e-mailverkeer. Diezelfde tips staan ook in de studentenagenda's en lectoren kunnen studenten daar steeds naar verwijzen.

5. Taalcharter

Als kader voor de acties van het project wordt gewerkt aan een ondersteunend taalbeleid. In een kleinere werkgroep werd een taalcharter geschreven om het belang van taal aan te tonen.

6. Vorming voor lectoren

Aan de deelnemende departementen worden drie vormingssessies voor lectoren aangeboden. De onderwerpen zijn: 'leesbaarheid van syllabi', 'examenvragen opstellen' en 'taalbewust lesgeven voor niet-taaldocenten'.

Deel II – Het *taalbeleid* aan het Departement Sociaal Agogisch Werk (Hogeschool Gent)

1. Even voorstellen

Het departement Sociaal Agogisch Werk (SOAG) biedt twee opleidingen aan: ‘sociaal werk’ en ‘orthopedagogie’. Het departement telt 160 personeelsleden en meer dan 2000 studenten. De studentenpopulatie kende een merkwaardige kentering: de verhouding tussen de instroom van studenten uit enerzijds het algemeen secundair onderwijs (aso) en anderzijds het technisch secundair onderwijs (tso) werd volledig omgedraaid. In 1995-96 kwam nog 51% van de studenten uit het aso en 42% uit het tso. In 2006-07 was die verhouding gekanteld naar 42% uit het aso en 51% uit het tso.

De grootste groep studenten ‘orthopedagogie’ spreekt thuis Nederlands (94,2%); 3,6% van de studenten spreekt thuis zowel Nederlands als Frans. Voor de opleiding ‘sociaal werk’ is het beeld diffuser: 85,5% van de studenten sociaal werk spreekt thuis Nederlands. Andere thuistalen zijn Nederlands/Frans (3,6%), Nederlands/Turks (2,3%), Turks (1,5%) en Nederlands/Marokkaans (1,4%)¹.

Op nauwelijks vijf jaar tijd is het aantal studenten met een functiebeperking dat studie- en examenfaciliteiten aanvraagt nagenoeg verviervoudigd: van 13 in het academiejaar 2003-2004 tot 48 in het academiejaar 2007-2008.

2. Het diversiteitsbeleid gekoppeld aan het taalbeleid

De centrale diversiteitsstelling is: ‘nadenken over diversiteit is nadenken over identiteit’.

2.1 *Identiteit en taal*

2.1.1 *Individuele identiteit en taal*

Wat we gemakshalve ons ‘Ik’ noemen, is een tijdelijk samengaan van een aantal elementen. Mijn ‘Ik’ is een lappendeken dat is opgebouwd uit meerdere ‘lapjes’, zoals geslacht, mensbeeld, wereldbeeld, genoten onderwijs, toekomstverwachtingen, thuistaal, sociale taal... Mijn ‘taalidentiteit’ wordt – zoals elk ander onderdeel van mijn ‘patchwork’-identiteit – mede ingevuld door de sociale context, en is dus relatief. Een voorbeeld: de wijze waarop men mijn taalniveau inschat, is afhankelijk van het departement waarin ik me inschrijf. Tegelijk moeten we opmerken dat elk individu niet een eiland op zich is. Wij, mensen, zijn sociale dieren. De ‘patchwork’-identiteit wordt bijgevolg mede bepaald door de socio-economisch context.

2.1.2 Departementale identiteit en taal

De identiteit wordt bepaald door vier elementen:

- *De algemene identiteit en taal*
Dit wordt enerzijds gevormd door de keuze die gemaakt wordt tussen de twee binnen het diversiteitsdenken vigerende modellen (Frans en Engels) en anderzijds door het geheel van waarden die worden gehanteerd. Naar het taalbeleid vertaald, wil dat zeggen dat het departement uitdrukkelijk te kennen geeft dat ze aandacht heeft voor taal. Dat kan bijvoorbeeld door een taalcharter op te stellen. Binnen de ‘taalgroep’ hebben we aan een dergelijk taalcharter gewerkt.
- *De bijzondere identiteit en taal*
Dit wordt gevormd door het pakket aan faciliteiten en didactische werkvormen die het departement SOAG kan aanbieden. De vraag die hier centraal staat, is hoe men omgaat met het feit dat studenten een taalachterstand hebben, als gevolg van een andersculturele achtergrond of beperking. Worden hiervoor speciale faciliteiten ontwikkeld en aangeboden of niet? We werken dit verder uit in puntje 2.2 (Diversiteitsbeleid en taal).
- *De consequentie-identiteit en taal*
Dit heeft te maken met het naleven van de vigerende regels en afspraken en bevindt zich dus ook op het niveau van een taalbeleid. Hebben alle lesgevers consequent aandacht voor taal? Om een voorbeeld te geven: reageren alle lesgevers even consequent op een krakkemikkige e-mail van studenten?
- *De kwaliteitsidentiteit en taal*
De kwaliteitsidentiteit wordt gevormd door het feit dat het departement SOAG expliciet kiest om niet te raken aan de kwaliteit van haar onderwijs. Passen we het vereiste taalniveau aan aan het gemiddelde taalniveau van de instromende student of net omgekeerd? Het taalbeleid blijft vasthouden aan de kwaliteit van haar onderwijs en slaat een brug tussen de ‘patchwork’-identiteit van de instromende student (dus de student met een relatieve ‘taalachterstand’) en de begin- en eindcompetenties. Er wordt voor gekozen om het taalniveau van de instromende studenten op te tillen naar het gewenste taalniveau van de opleiding en niet omgekeerd.

2.2 Diversiteitsbeleid en taal

Als we de stelling ‘Nadenken over diversiteit is nadenken over identiteit’ vertalen naar het taalbeleid toe, dan krijgen we: ‘gelijke onderwijskansen bieden, wil zeggen ongelijkheden ongelijk behandelen’.

Concreet steunt het ‘diversiteitsbeleid voor studenten’ op twee grote pijlers. Beide pijlers bieden studenten de kans om de begincompetenties te verwerven, waardoor ze de mogelijkheid hebben om de eindcompetenties te bereiken.

2.2.1 Pedagogisch-didactisch diversifiëren

Binnen dit segment van het diversiteitsbeleid stellen we de vraag: ‘over welke onderwijsmogelijkheden beschikken we om zoveel mogelijk studenten over de *drempel* te tillen?’ Een eenvoudig voorbeeld: welke acties worden ondernomen om de lesgevers ervan bewust te maken dat ze een ‘middenklasse taal’ gebruiken en dat dit taalgebruik grote groepen van studenten uit het tso en het beroepssecundair onderwijs (bso) kan uitsluiten? Onder het motto ‘het is moeilijker om iets dat ingewikkeld is, eenvoudig uit te leggen, dan omgekeerd’ wordt gepoogd om een zo helder mogelijke taal te gebruiken. Tegelijk moet hier de vraag worden gesteld naar de benedengrens. Is de tendens om met glossaria te werken echt een verbetering of is het veeleer een zoveelste voorbeeld van ‘pamperen’?

2.2.2 Toekennen faciliteiten

Centrale vraag: ‘Welke taalfaciliteiten kunnen we aanbieden om studenten gelijke kansen te geven?’ Diverse faciliteiten worden aangeboden: spraaktechnologie, ‘SPRINT+’ voor dyslectici, het uitgeven van cursussen in braille... Hier hebben we het meest concrete voorbeeld van hoe we, om gelijke onderwijskansen te bieden, ongelijkheden ongelijk behandelen.

3. Het taalbeleid in de praktijk

Hoe ziet het taalbeleid van het departement SOAG er op dit moment in de praktijk uit?

3.1 Sleutelcompetenties diversiteit

Het departement SOAG heeft haar personeelsleden gevraagd om, door middel van een bevraging, zelf in te schatten of ze al dan niet de sleutelcompetenties inzake diversiteit bezitten. Uit de bevraging bleek onder andere dat de personeelsleden er zich van bewust zijn dat ze een ‘middenklasse taal’ hanteren en dat dit taalgebruik groepen studenten – die niet tot deze middenklasse behoren – kan uitsluiten of uitsluit.

3.2 Taalscreening

Op het moment dat de studenten zich kwamen inschrijven, kregen ze een brief mee met de datum, de tijd en de plaats van de screening. De screenings vonden plaats tijdens de onthaalweek. In totaal namen 487 van de 734 instromende studenten deel (66,35%). Per onderdeel van de screening (‘begrijpend lezen’, ‘grammatica en morfologie’, ‘registerkeuze’, ‘schrijven/tekststructuur’, ‘spelling en woordenschat’) werd met

enkele collega's een cesuur opgesteld. Elke student kreeg per brief zijn of haar resultaten 'toegestuurd'. Bovendien kregen ze de mogelijkheid tot individuele feedback. Het resultaat was bijzonder bedroevend. Slechts 5 van de in totaal 487 gescreende studenten maakten een afspraak.

3.3 Taalondersteuning

Dit bestaat hoofdzakelijk uit twee aspecten: een online zelfstudiepakket en een workshopreeks.

3.3.1 Online zelfstudiepakket

Het online zelfstudiepakket bevat een 1200-tal oefeningen. Het is toegankelijk voor alle eerstejaarsstudenten. In totaal hebben 38 studenten het zelfstudiepakket geraadpleegd.

3.3.2 Taalworkshops

De workshops zijn toegankelijk voor alle eerstejaarsstudenten.

Workshops SOAG
<p>Sem 1 Maandagvoormiddag 8u45-10u15</p> <p>9/11 E-mails schrijven en register (4) 16/11 Notities nemen (7) 23/11 Samenvatten (10) 30/11 Examenvragen (10)</p>
<p>Sem 2 Maandagvoormiddag 8u45-10u15</p> <p>22/02 Papers schrijven macrostructuur (23+21=44) 08/03 Papers schrijven microstructuur (23) 22/03 Spelling (8) 19/04 Formuleren 1 (9) 26/04 Formuleren 2 (3)</p>

Figuur 1: Overzicht workshops SOAG: thema's en aantal deelnemers.

In totaal namen 118 studenten deel aan de workshops. We moeten hier wel benadrukken dat het niet om unieke deelnemers gaat. Verschillende studenten hebben meerdere workshops bijgewoond. Van de 118 studenten namen er 31 deel in het eerste semester en 87 in het tweede semester. De workshops ‘papers schrijven macrostructuur’ en ‘papers schrijven microstructuur’ kenden de grootste opkomst.

4. Besluit

Hoewel het taalbeleid binnen het departement ‘Sociaal Agogisch Werk’ – net zoals in de andere departementen – nog in haar kinderschoenen staat, kunnen toch enkele voorlopige besluiten worden getrokken:

- a. De resultaten van de taalscreening waren veel beter dan we hadden verwacht. Hieruit zouden we kunnen besluiten dat studenten wel ‘kunnen als ze willen’.
- b. Uit het feit dat slechts 5 van de in totaal 487 gescreende studenten een afspraak hebben gemaakt om hun resultaten te bespreken, blijkt dat studenten weinig aandacht voor taal hebben.
- c. Uit het bovenstaande kunnen we besluiten dat het ‘taalprobleem’ van de studenten niet in de eerste plaats een probleem met taal is, maar eerder een attitudeprobleem.
- d. Dit attitudeprobleem verklaart mede waarom de opkomst voor de taalworkshops zo gering was.
- e. Uit het bovenstaande kunnen we besluiten dat een taalbeleid geen enkele zin heeft als het niet wordt gedragen door alle personeelsleden. Het uitbouwen van een taalbeleid heeft dus nood aan een algemeen taalcharter dat op departementaal niveau moet worden vertaald en moet worden aangepast aan de specificiteit van elk departement. Eens dat is gerealiseerd, maakt het taalbeleid deel uit van de algemene identiteit van het departement en kan een taaldiversiteitsbeleid worden uitgewerkt, waardoor taalongelijkheden ongelijk kunnen worden aangepakt. Slechts dan zal het diversiteitsbeleid gelijke onderwijskansen kunnen bieden.

Noten

¹ Gegevens uit het academiejaar 2006-2007.